

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,00

BAŞKAN — Başkanvekili İbrahim Şevki Atasagun

KÂTİPLER : Fikret Turhangil (Aydın), Şevket Köksal (Ordu)

BAŞKAN — Birleşimi açıyorum.

3. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır.
(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Yeter sayı vardır, görüşmelere başlıyoruz.

4. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. *Zonguldak Üyesi Akif Eyidoğan'ın, Adalet Partisi Senato Grupundan ayrıldığına dair yazısı*

BAŞKAN — Gündem dışı Başkanlığın sunuşu olarak, bir sayın üyenin mensubolduğu partiden istifasına dair yazısını, ıttılamıza arz etmek üzere, okutuyorum :

Cumhuriyet Senatosu Sayın Başkanlığına

Adalet Partisi Senato Grupundan ayrıldığına dair mezkûr parti Genel Başkanlığına gönderdiğim mektubun bir suretini ekli olarak takdim ediyorum. Bilgi edinilmesini ve gereğinin yapılmasını saygılarımla rica ederim.

Zonguldak Senatörü
Akif Eyidoğan

BAŞKAN — Bilgi edinilmiştir.

2. — *Cumhuriyet Senatosu Çanakkale Üyesi Âli Aksoy ile Konya Üyesi Ahmet Onar'a izin verilmesi hakkında Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi (3/94)*

BAŞKAN — Tezkereyi okutuyorum :

Genel Kurula

Aşağıda adları yazılı Cumhuriyet Senatosu

üyelerinin hizalarında gösterilen müddetlerle izinleri Başkanlık Divanının 8 . 6 . 1962 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

Keyfiyet yüce tensiplerine arz olunur.

Suad Hayri Ürgüplü
Cumhuriyet Senatosu Başkanı

C. Senatosu Çanakkale Üyesi Âli Aksoy, 15 gün, mazeretine binaen, 18 . 6 . 1962 tarihinden itibaren.

C. Senatosu Konya Üyesi Ahmet Onar, 15 gün hastalığına binaen, 12 . 6 . 1962 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Efendim, izin taleplerini teker, teker okutup oylarınıza sunacağım :

C. Senatosu Çanakkale Üyesi Âli Aksoy, 15 gün, mazeretine binaen, 18 . 6 . 1962 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

C. Senatosu Konya Üyesi Ahmet Onar, 15 gün hastalığına binaen, 12 . 6 . 1962 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

5. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

BAŞKAN — Tüzük gereğince bir defa görüşülecek işlere geçiyoruz.

1. — *Cumhuriyet Senatosu İçtüzük teklifi ve Cumhuriyet Senatosu İçtüzük Komisyonu rapo-*

ru (C. Senatosu 2/15) (Sıra Sayısı : 65) [Dağıtma tarihi : 5.6.1932] (1)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, Cumhuriyet Senatosu İçtüzük teklifinin bir hafta evvelki birleşimde bugün için gündeme alınmasını ve müzakere edilmesini Yüksek Heyetiniz kabul buyurmuşlardı. Bu itibarla Cumhuriyet Senatosu İçtüzük tasarısının müzakeresine başlıyoruz.

Burada bir noktayı hatırlatmama müsaadelerinizi rica edeceğim. İçtüzük teklifi bir defa müzakereye tâbidir. İçtüzük teklifinin görüşülmesi kanunların müzakeresindeki cari usuller üzerinden yürütülecektir. Tasarı daha önce ve bir hafta kadar müddetle sayın üyelerin tetkikine arz edilmişti. Şüphe yoktur ki, bu müddet içerisinde sayın üyeler tetkik inkâmnı bulmuşlardır. Ancak, komisyon raporu bir sayfa kadardır; bu sebeple raporu bir defa daha okutturuyorum.

(Komisyon raporu, 65 S. Sayılı basmayazıdan, okundu.)

BAŞKAN — Raporu dinlediniz, İçtüzük tasarısının heyeti umumiyesi üzerinde daha evvelce söz almış iki sayın üye vardır. Birisi Sayın Atalay, diğeri de Sayın Sırrı Uzunhasanoğlu'dur.

Başka söz isteyen varsa lütfen isimlerini yazdırsınlar.

ÂDİL TÜRKOĞLU (Hakkâri) — Geçen celsede söz istemiştım.

BAŞKAN — Peki efendim, buyurun Sayın Sırrı Atalay,

SIRRI UZUNHASANOĞLU (Bolu) — Benim konuşmam grup adına olacaktır, efendim.

SIRRI ATALAY (Kars) — Arkadaşlarımız grupları adına konuşacakları için takaddüme hakları vardır, haklarını kullanacaklarsa kürsüyü terk ediyorum.

BAŞKAN — O halde buyurun, Sayın Uzunhasanoğlu,

YENİ TÜRKİYE PARTİSİ CUMHURİYET SENATOSU GRUPLU ADINA SIRRI UZUNHASANOĞLU (Bolu) — Muhterem senatör arkadaşlar, bugünün müzakere mevzuu olan elimizdeki Cumhuriyet Senatosu İçtüzük tasarısı üzerinde Yeni Türkiye Partisi Cumhuriyet Sena-

tosu Grubu adına söz almış bulunmakla gerekli gördüğümüz noktalarda bâzı tenkid ve temennilerde bulunacağız.

Esasa girişmeden evvel şunu arz edeyim ki; bu tasarının, İçtüzük Komisyonu raporunda belirtildiği gibi İtalyan, İsviçre, Fransa ve Amerika Senatosu İçtüzüklerinden istifade edilmek ve halen yürürlükte bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesindeki dilimizde benimsenmiş ve Türkçemizde temessül edilmiş bâzı terimlerin yeni öztürkçe karşılığına çevrilmek suretiyle mer'î Anayasanın ahkâmı dairesinde hazırlanmış olduğunu müşahede etmekteyiz.

Buna rağmen bâzı hususlarda eksiklikler ve boşluklar ve bâzı hususlarda da fazlalıklar olduğunu ve daha umumi bir ifadeyle bir noktada toplanacak mâna ve mahiyetteki fikirlerin ayrı ayrı maddelerde toplanmış bulunduğunu görmekteyiz. Bundan başka birçok madde ve fıkralara vücut veren ifadelerdeki müphemiyet ayrıca tereddüdü mucibolmaktadır. Bu itibarla, biraz olsun, sathi de olsa faydadan hali olmayacağı düşüncesiyle vaktimizin müsaadesi nisbetinde bunlara temas ederek görüşlerimizi kısaca aksettireceğiz.

Ezeümle; tasarının 7 ne maddesinin ilk fıkrasında (Başkan ve Başkanvekilleri üyesi bulundukları siyasi partilerin ve siyasi grupların Türkiye Büyük Millet Meclisinin içinde veya dışındaki faaliyetlerine ve görevlerinin yerine getirilmesini gerektiren haller dışında Meclis tartışmalarına katılamazlar.) kaydını ihtiva etmektedir. Her halde bu, Başkanlık görevini bitaraf olarak yapacağı düşüncesiyle konmuştur. Bu mülahaza ve kanaatler konmuş ise, bizzat bundan doğacak faydadan, bu kaydın kaldırılmasından doğacak fayda daha büyük olacağından maddeden çıkartılması, çıkarılmıyacaksa diğer Divan üyeleri için de böyle bir kaydın vaz'ı yerinde olurdu.

Lâkin, Reisi cumhura gayubeti halinde Senato Başkanı vekâlet edeceğine ve Devlet Reisinin partiler üstünde bitaraf kalması gerektiğine, hükmün davandığı mesnedin bu görüş olduğu tebeyyün etmesine ve Anayasanın 84 ne maddesinin bunu anlatan ve ihsas ettiren hükmüne göre bu fıkraya dokunmak ve üstünde daha fazla fikir yürütmek gerekmediği düşünce ve kanaatindeyiz.

Yalnız bu fıkranın bitimindeki (Başkan, Genel Kurula Başkanlık ederken oy kullanamaz.)

(1) 65 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

cümlesine gelinee; bu cümlemin bağı olduğu 7 nei maddenin ilk fıkrasında söze başlarken Başkan ve Başkanvekilleri dediği halde, bu ilk fıkranın son cümlesinde yalnız Başkan tâbirini kullanılarak, Genel Kurula Başkanlık ederken oy kullanamayacağını kaydetmektedir. Halbuki Genel Kurula Başkandan başka Başkanvekilleri ve istisnai hallere munhasır olmak üzere dahi olsa bunların yokluğundan ve gerektiğinde en yaşlı ürenin başkanlık edeceği tasarının birinci maddesinin birinci fıkrasında açıkça tebarüz ettirildiğine nazaran, daha umumi bir tâbir olarak (Genel Kurula Başkanlık edilirken oy kullanılmaz) dense veyahut bilfiil Başkanlık eden zat kasdedildiğinden Anayasanın mezkûr 84 neü maddesinde olduğu gibi (Başkan oy kullanamaz) kaydı ilâvesiz olarak bırakılsa ve aynen kalsa daha yerinde olurdu. Ve hattâ burada daha ileri giderek rey kullanılmasında bir beis görülmemesini ve kaydın mefhumu muhalifinden Divan üyelerine de teşmil edilmediği anlaşılmasına göre, gönül bîsbütün kaldırılmasını arzu ederdi. Fakat bu arzunun yerine getirilmesine her şeyden evvel Anayasanın bahsettiğimiz 84 neü maddesinin bu sarahati mâni bulunmaktadır.

Bu bapta 17 Kasım 1946 tarihli İsviçre Âyan Meclisi Tüzüğüne şöyle bir göz attığımız zaman, bu tüzüğün 10 neu maddesi, Divan tarafından seçimlere ve oylara başvurulma hallerinde Başkanın oy kullanmasına ve 78 nei maddesinde gizli oylamaya katılmasına müsaade etmekte ve fakat emmi olarak oylamalarda müsaade etmediğini - bizim Anayasamızda olduğu gibi - kısaca (Başkan oy kullanmaz) kaydını vaz'eden keza mezkûr İsviçre Âyan Meclisi Tüzüğü'nün 71 nei maddesinden öğreniyoruz.

7 nei maddenin son fıkrasına gelinee (Başkan ve Başkanvekilleri Senatoya başkanlık ederken giymek mecburiyetindedirler.) Demektedir. Fakat giyinilecek şeyin ne olduğunu söylememekte ve zuhulen unutulması tabii olan o giyinilecek kıyafetin her halde frak olduğu anlaşılmaktadır.

Tasarının 14 neü maddesine gelinee; bu maddenin ilk fıkrasında (Senatoda üyesi bulunan siyasi partilerle hiçbir siyasi partiye mensubolmayan üyeler, Senato çalışmalarıyla ilgili faaliyetlerde bulunmak üzere gruplar teşkil edebilirler.) Dedikten sonra, ayrıca bu maddenin

(hususî, mahallî ve meslekî menfaatleri savunmaya matuf Senato grupları teşkil edilemez) kaydını muhtevi son fıkrasının eklenmesine lüzum yoktur. Veyahut sonuncu fıkra vaz'olunduktan sonra ilk fıkra lüzumsuzdu. Çünkü, ilk fıkra Senato çalışmalarıyla ilgili faaliyette bulunacakların kaydetmekle, bunun haricindeki işlerle iştigal etmek üzere gruplar teşkil edemeyecekleri hususu, böylece ilk fıkranın mefhumu muhalifinden zaten anlaşılmaktadır.

Her ne kadar Senato içinde hususî, mahallî veya meslekî menfaatleri savunmaya matuf grupların teşkili yasak olduğuna dair, Ocak 1961 tarihli, Fransız Senatosu İçtüzüğü'nün beşinci maddenin altı numaralı bendinde bir kayıt mevcut ise de, bu maddenin tümüne dikkatle atfı nazar ettiğimiz zaman, bizim ondördüncü maddenin son fıkrasının vaz'ına lüzum hissettirmeyecek derecede bir vuzuhla kaydolmuş, 14 neü maddenin ilk fıkrası gibi açık bir hükmüne rashyamıyor ve böyle açık bir hüküm ve fıkranın fıktan karşılarında mezkûr Fransız Senatosu İçtüzüğü'ndeki o kaydı elbetteki bu durum muvacehesinde yerinde buluyor ve ondan istihraç ettiğimiz neticeye göre bizim İçtüzükteki 14 neü maddesinin son fıkrasını lüzumsuz görüyor ve Fransız Senato Tüzüğü bizim görüşümüzü tekzip değil bilâkis teyid etmiş oluyor. Bu hususta bir önerge takdim edeceğim.

Tasarının 15 nei maddesinin (B) bendine gelinee; (Dilekçe, Kitaplık, Sayıştay ve Senato Hesaplarını İnceleme ve Bütçe komisyonları, gerektiğinde, Millet Meclisinin bu isimdeki komisyonlarıyla birlikte çalışırlar. Bu komisyonlar, çalışmalarını işbu tüzüğe ve Senato ve Millet Meclisi Birleşik toplantıları İçtüzüğüne göre düzenlerler.) Demektedir. Burada gerektiğinde Millet Meclisinin bu isimdeki komisyonlarıyla birlikte çalışırlar, diye bir tâbir geçmektedir. Fakat gerektiren hallerin neler olduğu gösterilmemektedir. Biz bundan birini ve bilfarz Dilekçe Komisyonunu nazara aldığımızda her halde müracaat Senato Başkanlığına ya da İsviçre'de Senato Dilekçe Komisyonunun, Millet Meclisine yapıldığında Millet Meclisi Dilekçe Komisyonunun toplantı bir karar veracağını ve müracaat sahibi dilekçesini Büyük Millet Meclisine verdiği zaman ise, işin

mâna ve mahiyeti icabı bu takdirde müsterek toplanıp bir karar alacaklarını anlıyoruz. Bu yönden burada biraz müphemiyet göze çarpmakta ve daha çok vuzuha ihtiyaç hissedilmektedir.

16 ncı maddenin ikinci fıkrasına gelince (Başkanlık Divanı, Senato grupları başkanları ile de temas ederek Senato gruplarının komisyonları Senatodaki kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak şekilde aday listelerini düzenler ve üyelere dağıttırır.) Diyen bu 16 ncı maddenin ilk fıkrasını okuduğumuz zaman Tüzüğün 15 ncı maddesinin (Kitaplık Komisyonunun üç kişi) olduğunu bildiren ikinci bendinin (İçtüzük hükümleri siyasi parti gruplarını, Meclisin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir...) diyen Anayasanın 85 ncı maddesinin ikinci fıkrasına aykırı düştüğünü anlarız. Çünkü, adedleri dördü bulan siyasi parti gruplarının, Meclisin bütün faaliyetleri, tâbirinin şümulüne giren Kitaplık Komisyonunun üç kişiden ibaret bulunduğuna göre, siyasi partilerin, (bütün faaliyet) tâbirinin bir cüzü sayılan Kitaplık Komisyonunun faaliyetine, kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda nasıl bir düzen düşünüldüğünü anlamak çok zordur. Bu sebepten Kitaplık Komisyonu üyelerinin adedini çoğaltmak icabediyor. Bu noktada ehemmiyetle ısrar etmekteyiz. Kabul edip etmeme hususu takdirinize vâbestedir. Buna, belki mühim bir mesele nazariyle bakılmıyabilir ama, söylediğim gibi Anayasaya aykırı bir hüküm tesis etmeye salâhiyetimiz-olmadığını da açıkça bir kere daha tebarüz ettirmek isteriz.

Şimdi bu yolda bir önerge takdim edeceğim. Tüzüğün 39 ncü maddesine gelince; bu maddenin birinci fıkrasına atıf yapan ikinci fıkrasının birinci fıkra ile birleştirilerek (Hükümet tasarısının ve senatörler tarafından yapılan kanun tekliflerinin gerekçesi olması ve gerekçede önce tasarı ve tekliflerin tümü, sonra maddeleri hakkında bilgi verilmesi şarttır.) şeklinde ve toplu olarak bir fıkra halinde vaz'ı daha uygun düşer kanaatindeyim. Bu maddenin son fıkrasına gelince : Mademki senatörlerin kanun tekliflerini verecekleri mercii göstermek lüzumunu duymuş ve kaydetmiş, öyle ise Hükümet tasarısının da vereceği yeri birkaç kelime ile usulen göstermesi yerinde olurdu kanaatindeyiz. Bu maddenin birinci ve ikinci fıkralarının birleştiril-

rilmesi hususunda bir önerge takdim edeceğim.

Tasarının 53 ncü maddesine gelince; bu maddedeki sözün mutlaka kürsüden söylenmesi kaydını pek yerinde bulmamaktayız.

Yine bu maddede, senatörlerin pek kısa bir diyeceği olursa Başkanın müsaadesiyle nasıl ki bulunduğu yerden söyleyebiliyorsa uzun konuşmayı da Başkan değil, konuşmak isteyen senatör arzu ettiği takdirde yapabilmelidir. Hattâ zaruret halinde ve gerektiğinde oturduğu yerden de konuşmasına müsaade olunmalıdır.

Nitekim, 18 Haziran 1948 tarihli İtalyan Cumhuriyet Senatosu Tüzüğünün 59 ncü maddesinde (hatiplerin bulundukları yerden ayakta ve Meclise veya Başkana hitaben konuşabileceklerini) derpiş etmekte ve bu şekle aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri Senatosu İçtüzüğü'nün 19 ncü maddesinin birinci fıkrası ve keza Fransız Senatosu İçtüzüğü'nün 36 ncı maddesinin 4 ncü bendi de cevaz vermektedir.

79 ncü maddeye gelince; bu maddenin (b) bendinde Millet Meclisi Senatoya yapılan değişikliği benimsemezse kurulacak karma komisyonun hazırladığı metni Millet Meclisine sunacağını göstermektedir. Güzel, ama, Millet Meclisi yine benimsemezse ne olacak? Bu maddenin sonunda bu hususta acaba bir fıkra ekleyememi idi?

81 ncü maddeye gelince, bunun son fıkrasında (Senatodan gelen metin Millet Meclisince değiştirilerek kabul edilirse, 78 ncı maddenin (b) bendi hükümleri uygulanır) demektedir.

Bir kere, 78 ncı maddede (b) bendi olmadığına göre bundan her halde 79 ncü maddenin (b) bendi denecek yerde zühulen 78 ncı maddenin (b) bendi dendiğini anlıyoruz. Böyle olunca da, Millet Meclisince Senatodan gelen metin değiştirilerek dahi olsa kabul olunursa (b) bendinin tatbikine acaba ihtiyaç var mıdır? Bu yönden biraz tereddüt hâsıl olmaktadır. Her ne olursa olsun, mademki bu takdirde 79 ncü maddenin (b) bendi tatbik olunacak, bunun atıf suretiyle gösterilmektense 79 ncü maddenin sonuna üçüncü fıkra olarak veyahut karma komisyona aid olması münasebetiyle 81 ve 79 ncü maddelerinin son fıkralarının birleştirilerek bir madde haline kalbi daha yerinde olurdu.

83 ncü maddeye gelince: Cumhurbaşkan tarafından iade olunan kanunun üzerinde, yeni baştan bütün usul ve formalitelere uyularak gö-

ruşüleceğini ve oylamaya başvurulacağını göstermektedir. Fakat Senatonun ısrar edebilip edemeyeceği veya Cumhurreisi tarafından tekrar kabul olunmazsa ne olacağı hakkında bu maddede açık bir hüküm göremiyoruz; konulsa daha iyi olurdu kanaatindeyiz.

96 nci maddenin 3 ncü bendine gelince; burada işaretli yuvarlaklardan bahsedilmektedir. Fakat, bunların renk ve şekilleri delâlet ettiği mâna ve kullanış tarzları meskût geçildiği görülmektedir. Mamafih böyle bir oylama şeklinin, İtalyan Cumhuriyet Senatosu Tüzüğü'nün 80 nci maddesinde de zikri geçmektedir. Fakat, şunu da kaydetmek gerekir ki, o maddede, oylamanın neye delâlet ettiği ihtar edilmekte ve her bir senatöre birisi beyaz ve diğeri siyah olmak üzere iki yuvarlak verildiği, lehe delâlet eden beyaz yuvarlakların beyaz oy kutusuna, aleyhe delâlet eden siyah yuvarlakların siyah oy kutusuna atılmak suretiyle beyan olunduğu belirtilmektedir. Bize gelince, böyle yuvarlakları kullanmak adet edinmediğimize göre acaba Tüzüğe kaydetmeye değer mi idi? Biz lüzumsuz olduğu kanaatindeyiz.

114 ncü maddeye gelince; bu maddenin ilk fıkrası, soruların kanunlardan evvel değil, kanunların sorulardan önce gündeme alınması şeklinde vaz'edilmiş olsa daha iyi olurdu kanaatindeyiz. 115 nci maddenin son fıkrasına gelince; (soruya muhatabolan bakan gününde hazır bulunmazsa cevap diğer soru gününe bırakılır) demektedir. Acaba yine bulunmazsa ve mâzeret de bildirmezse ne olur? Bu cihet meskût geçilmiş sayılmaz mı?

116 nci maddeye gelince; bu maddenin ilk fıkrasını teşkil eden (Bakanın cevabından sonra yalnız, soru sahibi düşüncesini bildirebilir) eümlesinin üçüncü ve son fıkra olarak tam münasip yeri olan 112 nci maddenin sonuna eklense çok daha muvafık olur kanaatindeyiz. Hattâ biraz daha üstünde durarak ifade etmek isterim ki, bu 116 nci maddenin son ikinci fıkrası dahi 112 nci maddenin ahkâmı dâhilinde mütalâa olunabilir ve böylece 116 nci madde ile 112 nci madde birleştirilerek bir madde halinde vaz'edilebilirdi. Bu hal tarzı mevzuatın yapısı yönünden daha uygun düşerdi. Bu hususun takdirini Yüksek Senato'ya bırakıyoruz.

Yalnız burada, 116 nci maddenin ilk ve son fıkralarının, üçüncü ve son fıkralarını teşkil etmek üzere 112 nci maddenin sonuna eklenmesi ve hükmün orada mevki almasının uygun olacağı kanaatindeyiz. Bu hususta bir önerge takdim edeceğim.

136 nci maddeye gelince; maddenin ilk fıkrasının münderecatında 2 birleşim, matlabında ise 4 birleşim denmektedir. Bunların her haide tefiti iktiza eder. Bunun düzetilmesi gereken, bir zühul eseri olduğunu düşünerek ayrıca bir önerge vermeye lüzum görmüyoruz. 137 nci maddeye gelince; bu maddenin ilk fıkrasının (Senato çalışmalarına izinsiz veya özürsüz olarak aralıksız bir ay katılmıyan senatörün üyeliği Genel Kurul kararı ile düşer) şeklinde vaz olunması, bir iltibasa meydan vermemesi ve aralıksız kelimesinin izin ve mazeret mefhumlarının her ikisine de açık olarak şâmil olması bakımından yerinde olur kanaatindeyiz.

Bu maddenin son fıkrasına gelince; (İlgili senatör veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden her hangi biri karar tarihinden itibaren bir hafta içinde bu kararın Anayasaya veya İktüzüğe aykırılığı iddiası ile, Anayasa Mahkemesine başvurabilir) demektedir. Burada karar tarihinden itibaren bir hafta içinde Anayasa Mahkemesine başvurabileceğini kaydetmekle iktifa edip ayrıca (bu kararın Anayasaya veya İktüzüğe aykırılığı iddiasıyla) tâbirini kullanmamış olması daha yerinde olurdu. Zira, şimdiden ve sanki peşinen böyle bir halin Anayasaya ve İktüzüğe aykırı olduğu kabul ve kanaat izhar edilmiş oluyor.

Anayasa Mahkemesine mademki müracaat hakkı veriliyor, elbette ki Anayasa ve İktüzüğe aykırılık iddiası bunun esbabı mucibesini teşkil edecektir. Ayrıca kaydetmeye ne lüzum vardır? Âdeta bunun yani izinsizlik ve özürsüzlük sebebiyle üyeliğin Genel Kurul kararı ile düşmesinin versizliğini zımnen ve daha bugünden kabul etmiş bulunmak hissini uyandırmış ve böyle bir havanın estirilmesine sebebiyet vermiş olmuyor muyuz? Bu sebepten 137 nci maddenin son fıkrasındaki mezkûr (Anayasa ve İktüzüğe aykırılık iddiasıyla) tâbirini çıkararak ve hattâ ilgilinin elbetteki Büyük Millet Meclisi üyelerinden biri olacağından, senatör ve Büyük Millet Meclisi üyeleri tâbirini de kaldırarak (ilgili,

karar tarihinden itibaren bir hafta içinde Anayasa Mahkemesine başvurulabilir) şeklinde vaz'ını yerinde görmekte ve temenni etmekteyiz.

Bu hususta bir önerge takdim edeceğim.

146 nci maddeye gelince; bu maddenin ilk fıkrasında, 15 gün süre ile Senato çalışmalarına katılmayacağına göre, bunun maaşından bir kesinti yapıp yapılmıyacağı hususu acaba vaz'edilse ve bu, açık olarak gösterilse daha yerinde olmaz mı idi?

162 nci maddeye gelince; (Senatörler, Genel Kurul ve komisyon toplantılarına kiravatlı olarak katılmak mecburiyetindedirler) demektir. Buna bir diyeceğimiz yoktur. Yalnız, medeni bir camia içinde yaşadığımıza ve içtimai mevkiimize göre herkes kendi kıyafetini zaman ve mekân şartları dairesinde düzenleyeceği gayet tabii olmakla, böyle bir maddenin sevkine lüzum olmadığı kanaatindeyiz. Maaşla İsviçre Ayan Meclisi Tüzüğü'nün 8 nci maddesinde, üyelerin oturumlara koyu renk elbise ile katılacaklarını açıklamaktadır. Şayet bizim tüzüğümüzde de böyle bir kayıt konmuş olsa idi, kiravat mecburiyeti bunun içinde zımni olarak yer almış bulunurdu. Elbise için böyle bir mecburiyet konulmamış olduğuna göre yalnız kiravatlı olarak katılmanın vaz'edilmiş olmasının hikmeti vüudu sarahatla belirtilmemiş olmakla beraber, bu hususta her halde üyelere elbise külfeti yüklememenin ön plânda nazara alındığı anlaşılmakta ve fakat böyle olunca da senatonun mehabetine bir nakîsa gelip gelmiyeceği ciheti unutulmuş veya mehabet külfete feda edilmiş olmaktadır.

BAŞKAN — Sayın Uzunhasanoğlu iki dakikanız kaldı.

SIRRI UZUNHASANOĞLU (Devamla) — Madde ve fıkralar üzerindeki incelemeler bu şekilde kısaca sona erdikten sonra, şunu da arz etmeden geçemiyeceğiz: Tüzüğün disiplin cezalarına taallük eden 4 ncü kısmın üçüncü bölümü ile Senatonun inzibatına dair olan beşinci kısmının birinci bölümünü teşkil eden maddelerini ve bilhassa 27 Ağustos 1953 tarihli Batı Almanya Federal Ayan Meclisi İctüzüğü'nün 8 nci maddesinin 2 numaralı bendine, İtalyan Cumhuriyet Senatosu Tüzüğü'nün 50 ve 51 nci maddelerine, Fransız Senatosu İctüzüğü'nün 91 nci maddesine, İsviçre Ayan Meclisi Tüzüğü'nün 29 ncü maddesine ve Amerika Birleşik

Devletleri Senatosu İctüzüğü'nün 19 ncü maddesinin 6 ncü bendine mütenazır olarak vaz' edilmiş bulunan, dinleyiciler hakkındaki müzakere konusu İctüzüğümüzün 153 ncü maddesi, Senatonun mehabetine verilen değer ve bu değer için garanti ve teminat altına alınması bakımından eidden takdire şayandır.

Soru müessesesine de biraz temas edersek, bunda da bâzı eksikliklerin ve temenniye değer noktaların mevcud olduğunu görürüz. Mâsela, bizim tüzük tasarısının 111 nci maddesinin son fıkrası, yazılı soruya 15 gün içinde cevap verileceğini bildirmektedir. Halbuki, İtalyan Cumhuriyet Senatosu Tüzüğü'nün 104 ncü maddesinde olduğu gibi bu cevabın 6 gün içinde verilmiş olması daha yerinde olmaz mı idi? Ve yine Fransız Senatosu İctüzüğü'nün 75 nci maddesinin birinci bendinde olduğu gibi yazılı sorular içtimalar sırasında ve içtimalar dışında, Resmî Gazetede neşredilse ve bu neşri takib eden ay içinde bakanların cevaplarının da Resmî Gazetede neşri icabetse, acaba daha uygun ve faydalı olmaz mı idi? Ve keza yine Fransız Senatosu İctüzüğü'nde olduğu gibi bizim İctüzüğümüzde de sözlü sorudan başka bir de bâzı sözlü soruların mahiyetine göre müzakereli sözlü soru şekline çevrilmesine cevaz verilse ve böyle bir müzakereli sözlü soru müessesesine yer verilerek suretiyle biraz daha zengin ve cesetli hükümleri muhtevi bir içtüzüğe malik olsak daha iyi olmaz mı idi?

Sonra, bizim tüzüğümüzde oylarda esitlik halinde, İsviçre Ayan Meclisi Tüzüğü'nün 76 ve 77 nci maddelerinde olduğu gibi, ad çekme yoluna değil, İtalyan Cumhuriyet Senatosu Tüzüğü'nün 3 ncü ve Fransız Senatosu İctüzüğü'nün keza 3 ncü ve 52 nci maddelerinde olduğu gibi en yaşlı üyenin seçilmesi yoluna gidilse daha yerinde olurdu kanaatindeyiz.

Arkadaşlar;

Sözlerimi burada bitirirken, bu tüzük tasarısını hazırlayan arkadaşlarımızın çok çok mesai sarf etmiş olmalarından, kendilerine parti adına şükranlarını arz etmeyi bir bore bilirim. Yeni Türkiye Partisi adına üzerinde tenkid, görüş ve temennilerimizi kısaca arz etmiş olduğumuz bu tüzük tasarısına beyaz oy vermenizi istirham eder ve tasvibinizle gerçekleştirilecek olan işbu tüzüğün teşriî hayat ve faaliyetimiz ve dolayısıyla bütün ümitlerini sizlere bağlamış

bulunan milletimiz için hayırlı olmasını diler, huzurunuzdan ayrılırken hepinizi hürmetle selamlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Atalay.

SİRRİ ATALAY (Kars) — Yüksek Heyetiniz tarafından bir İçtüzük hazırlamak üzere görevlendirilen komisyon, sabırlı, isabetli ve titiz bir çalışma neticesinde bir tasarı hazırlanmış ve yüksek tetkiklerinize sunmuş bulunmaktadır. Komisyonun Sayın Başkan ve sayın üyelerine, himmet ve gayretlerinden dolayı teşekkürlerimi ifade etmek isterim.

İçtüzük mevzuunun görüşülmesine başlandı. İlk oturumda, bazı arkadaşlarımız, bu mevzuun görüşülebilmesi için her şeyden önce dilekçe durumunun tesbit edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdi. Biraz önce Y. T. P. adına konuşan Sayın Uzunbasanoğlu, dilekçe meselesi üzerinde beyanda bulundular. Noktai nazar şudur ki, dilekçe mevzuu halledilmeden İçtüzüğün, Cumhuriyet Senatosunun kendisine mahsus kısımları tetkik edilemez ve görüşülemez. Teşkilât Kanunu çıkmayınca veyahut görüşülmedikten sonra Cumhuriyet Senatosunun İçtüzüğünün de görüşülmesi yerinde olmaz kâınında olan arkadaşlar mevcuttur. Cumhuriyet Senatosunda veya dışarda yine bir başka noktai nazar, kamu iktisadi teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından denetlenmesini temin edecek mevzuat tedvin edilmeden, İçtüzüğün hazırlanması yerinde olmaz. Gene bir başka noktai nazar da müşterek toplantılar İçtüzüğü tanzim edilmeden Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü görüşülemez ve gene başka bir noktai nazar; iki yasama meclisinin İçtüzükleri arasında ahenk temin edilebilmesi için, müşterek bir çalışma neticesinden sonra, Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğünün görüşülmesi yerinde olur.

Ben sırasıyla bu noktai nazarlara ayrı ayrı cevap arz etmek isterim. Dilekçe ile vatandaş toplu olarak, dağılık olarak yasama organlarına başvurmak hakkına sahiptir ve bu hak Anayasada tamamen tesrih edilmiş bulunmaktadır. Birçok memleketlerde de vatandaşlar yasama organlarına başvurma hakkına sahiptirler. Yasama organlarına, Millet Meclisine ve Senatoya, ayrı ayrı başvurma hakkına sahiptir ve kazai ve idari şikâyetlerini oralara aksettirebilirler. Nitekim İtalya ve Fransa'da da böyledir. Birçok

memleketlerde dilekçe mevzuu böyle halledilmektedir. Bizde, Meclisi Mebusan ve Âyan İçtüzüğünde derpiş edilen şekilde, vatandaş iki ayrı yere başvurabilmekte idi. Bugün memleketin içinde bulunduğu şartlar, sosyal ve iktisadi duruma o halledir ki, vatandaşlar on binlerce dilekçe ile yasama organlarına başvurumaktadırlar. Bu dilekçelerin iki yasama organına ayrı ayrı verilmesi, neticelendirilmesi gecikmelere, ihtilâflara, münakaşalara yol açacağı düşüncesiyle biz dilekçe mevzuunu bir kanunla halletmek mecburiyetindeyiz. Bunun içindir ki, Millet Meclisine verilmiş bir kanun teklifi vardır. Bu teklife göre dilekçe mevzuu, iki yasama organının müşterek bir karma komisyonunda tetkik edilecek ve buna göre muamele yapılacaktır. Binaenaleyh dilekçe mevzuu bir kanunla halledilecek demektir. İçtüzüğü alâkadar eden bir hüküm olmadığı cihetle, dilekçe müracaatleri bakımından her hangi bir gecikme olmadan, Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğünü tetkik edebiliriz, görüşebiliriz.

Anayasamızın 127 nci maddesinde derpiş edilen hükme göre, kamu iktisadi teşebbüslerinin T. B. M. M. tarafından denetlenmesi bir kanun mevzudur ve bu da Millet Meclisine verilmiştir. Buna nazaran, Millet Meclisi veya Cumhuriyet Senatosu İçtüzüklerinde bu mevzu ile ilgili hiçbir madde bulunmayacağı cihetle bunu da beklemeye lüzum ve ihtiyaç yoktur.

Müşterek İçtüzüğe gelince; bu hususta biraz zamanımızı alacağım. Anayasanın muhtelif maddelerinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tâbiri geçer. Anayasamız ayrıca müşterek toplantıları da derpiş etmiş bulunmaktadır. Birleşik toplantılarda Riyaset Divanının Millet Meclisi Riyaset Divanından teşkil edileceği kaydı da mevcuttur. İşte bu kayıtlar, bu maddeler Anayasa Hukuku, Âme Hukuku tetkik edilmeden ve bizim Anayasamızın maksadı ve hedefi göz önüne alınmadan yeknazarda bu hükme varıyor. Türkiye Büyük Millet Meclisi diye ayrıca bir organ varmış, ayrı bir teşkilât varmış, ayrı bir başkanlık varmış gibi bir intiba uyanmaktadır. İddia edilmektedir.

Muhterem arkadaşlarım, çift meclisten Âme Hukuku ve Anayasa Hukuku bakımından burada aranan maksat, iki Meclisin bir araya gelerek bir üçüncü meclis olmadan, yahut bir meclis imiş gibi çalışmak değildir. - Ayrı ayrı iki meclistir. Yasama görevini müstakillen ayrı ay-

rı yerine getiren iki meclis şeklidir. çift meclisten maksat; yasama görevini iki meclisin paylaşmasıdır. Memleket meselelerini, kanun tasarılarını ayrı ayrı, bir araya gelmeden, müstahsıl olarak tetkik etmeleridir. Uzun zaman bir mesele hakkında geniş tartışmalar olacak, buna ilâveten acele kanunların çıkmanasına sebeb olacak. Meclislerde meseleler ayrı ayrı açıdan görüşülecek, tetkik edilecek ve bir neticeye varılacaktır. Ve nihayet memleket için hayırlı olan, cemiyetin Meclisten beklediği de budur. Memleket meseleleri etrafında iki ayrı terekkep tarzına malik meclislerde uzun tetkik ve tartışma imkânı olabilecektir. Eski Meşrutiyet devirlerinde, Meclisi Umumi, Parlâmento, diyet, Parlâment - Kongre - tâbiri gibi Büyük Millet Meclisi tâbiri, bir deyimdir, bir ifadedir. İki meclisi kapsıyan bir ifadedir.

Biz, Anayasa ve âmme hukukunu, yeni Anayasamızın âmir hükümlerini iyice tetkik etmeden, vehle - i ûlâda deriz ki, «Bir T. B. M. M. vardır...» Hayır arkadaşlar... T. B. M. M. diye bir organ yoktur, bu bir terimdir, bir ifadedir. Nitekim Anayasamızın gerekçesinde bu husus açıkça ifade edilmiştir. Yeni Anayasa, çift meclis sistemini kabul ettiği için bu iki meclisi de kapsıyan bir terim olarak T. B. M. M. ifadesi kullanılmıştır ve kullanılmaktadır. Bu terimin tesbitinde dayanan esasları, Anayasanın gerekçesinde bulmaktayız.

«İki Meclis sisteminin tabii bir neticesi olarak görülmüş, iki Meclisten beklenen faydaların hakiki olması düşünülmüştür. İki Meclisi sık sık bir araya toplamanın bir de üçüncü meclis yaratmak, yahut seçim usulleri ayrı şahıslardan kurulu tek meclis ihdas etmek mahiyetinde olacağı düşünülmüştür. Bu bakımdan her iki meclisin ayrı ayrı çalışmaları prensibi kabul edilmiştir.» Bizim Anayasanın gerekçesi kesin, sarîh ve açıktır. Terim olarak iki meclisi ifade eden bir deyimdir. Türkiye Büyük Millet Meclisi bir organ değildir. Bir başkanlığı yoktur, bir teşkilâtı yoktur ve olamaz. Aksini iddia etmek Anayasaya aykırı bir mesnetsiz teşekkül tahayyül etmektir.

Bir terim olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin Anayasadaki bahsi 5 nci maddede geçer. Anayasanın 5 nci maddesi der ki, «yasama görevi Türkiye Büyük Millet Meclisine

aittir.» Gene Anayasanın 63 ncü maddesi Türkiye Büyük Millet Meclisinin Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisinden kurulu olduğunu ifade eder. Gene Anayasanın 64 ve 65 nci maddeleri : Cumhuriyet Senatosunun ve Millet Meclisinin ayrı ayrı - bugün hepimizin müşahidi olduğumuz, - görüşmelere katıldığımız - yetkilerini sayarken (Türkiye Büyük Millet Meclisinin görevleri der) matlap budur. 64 ve 65 nci maddeleri tetkik ederseniz göreceksiniz ki, Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri dediği hususların hiç birisi müşterek toplantı mevzuu değildir. Bunların hepsi ayrı ayrı Cumhuriyet Senatosunun ve Millet Meclisinin görev ve yetkileridir. Eğer biraz daha meseleyi açarsak görülür ki, meselâ Silâhlı Kuvvetler konusunda, izin verme yetkisi ayrı ayrı Büyük Millet Meclisininindir. Anayasa, Silâhlı Kuvvetlere izin verme yetkisini ayrı ayrı Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisine vermemiştir. Ama Anayasa, meselenin kesin olarak halledilmesi hususundaki kararı iki Meclis bir araya toplamp verir diyor. Silâhlı kuvvet kullanma yetkisi T. B. M. M. nin diyen Anayasa bununla yetinseydi, bu yetkiyi iki Meclis ayrı ayrı istimal edecekti. Halbuki Anayasa bu hükümden sonra ilâve eder, iki Meclis müşterek toplanarak bu hususta karar verir. Mesele kesin olarak ortadır. T. B. M. M. den maksat ayrı ayrı iki Meclis olarak C. Senatosu ile Millet Meclisini ifade etmektedir.

Binaenaleyh, Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi ayrı görev ve yetkilere sahiptir. Bu görev ve yetkileri paylaşmaktadırlar. Mühim olan, bu görev ve yetkilerin paylaşılması yetkilerinin şu mecliste daha fazla veya diğerinde daha noksan oluştunda değildir. Mühim olan cihet, bu yasama görevini paylaşmakta, itidalli ve faydalı olabilmektir. Uzun asırların tecrübe ve tatbikatı göstermiştir ki, iki meclisi mümkün mertebe bir araya getirmemek esastır, bir araya getirildiği zaman da yalnız karar verdirmek lâzımgelmektedir. Müşterek toplantılarda yalnız karar verilmelidir. Kanunla görüşülemez, buna imkân yoktur. Müşterek toplantılarda ancak ve munhasıran kararlar verilecektir. Ve bu kararlar ne olacaktır?

Anayasa gerekçesi bunu da halletmiştir. Çünkü Türkiye Büyük Millet Meclisi, vatan-

daşlar için riayete mecbur olduğu hususlar hakkında karar verebilecektir? Toplantılarda verilen kararlar Meclislerin kendi işlerini alâ-kadar etmekte, dolayısıyla yürütme organıyla olan münasebata taallük etmektedir. Yani İc-tüzüklere aidolacaktır. Birleşik toplantılarda görüşülecek olan konuların karar mahiyetinde olacağı aşikârdır. Birleşik toplantı mevzuunun ancak karar mevzuu olacağı tabiidir deniyor. Anayasa ve âme hukuku muvaceshinde bunun başka şekilde olmasına imkân yoktur. Fakat dikkat edilecek olunursa bu karar kazai murakabeye tâbi hususlarda özellik taşır.

Anayasamızın gerekçesinden müşterek toplantıların görüşme mevzularının hukuki mahiyetinin ne olduğunu görmek mümkündür. 1877 de açılan Meclisi Umumi ile Meclisi Mebusan ve Âyanın âme hukuku prensiplerine göre hareket ettikleri görülmüştür. İki Meclis ayrı ayrı çalışmıştır. Bu iki Meclisin ayrı ayrı tüzükleri vardı. Ama müşterek tüzükleri yoktu. Bugün çift meclis usulünü tatbik eden memleketlerin hiç birisinde müşterek toplantıların sayısı, bizim Anayamızda derpiş edildiği kadar çok değildir. Hiç bir memlekette birleşik toplantılar için ayrı bir içtüzük yoktur. Bizim Anayasamız derpiş etmiş bulunmaktadır. Bu da Kurucu Meclisin bir hâtırası oldu. Kurucu Meclis zamanında tatbik edildi ve birleşik olarak toplanılacaktır, dendi. Bunu idare etmek üzere bir içtüzük yapılsın dendi. Bu içtüzük nasıl olacaktır? Anayasamızın muayyen maddelerinde derpiş edilen ve 5 - 6 hususu geçmiyen meselelerde, Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisi müşterek olarak toplandığı zaman, bu toplantının sureti idaresini tanzim edecek bir içtüzük olacaktır. Bu sebeple müşterek içtüzüklerin Cumhuriyet Senatosu İc-tüzüğü ile bir ilişkisi, bir irtibatı yoktur. Bu İc-tüzük olmadan, bu içtüzük hazırlanmadan biz Cumhuriyet Senatosu içtüzüğünü tetkik ve tahlil edebiliriz.

Derler ki, teşkilât kanunu çıkmadan içtüzük görüşülemez, teşkilât kanunu çıktıktan sonra içtüzük tetkik edilse yerinde olur.

Bunda da isabet yoktur. Bizim 5509 sayılı Kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, yani eski Türkiye Büyük Millet Meclisinin memurları hakkında, tâyin, terfi ve kadrolarını der-

piş eden bir kanundur. 231 sayılı Kanunla bu kanun değiştirilmiş bulunmaktadır. Bu, memurların tâyin, terfi ve kadrolarını tesbit eden bir teşkilât kanunudur. Başka memleketlerde, ezeümle İtalya'da böyle bir kanun da yoktur. İtalya İc-tüzüğünün 118 nci maddesine göre, Senato memurlarının kadroları Başkanlık Divanının tesbit ettiği bir yönetmelikle derpiş edilerek tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Bir teşkilât kanunu her iki meclisin ayrı ayrı teşkilâtlarını derpiş edecektir. Bu içtüzük de olur, kanun ile de olabilir. Eğer hâfızam beni yanıltmıyorsa, 6 ay gibi bir müddet evvel idareci üyeler tarafından hazırlanarak Millet Meclisine bir tasarı sevk edilmişti. Zannedirim ki, bu hâdiseden 6 ay gibi bir zaman geçmiştir.

Sayın Başkanımız da bu teşkilât kanununun biran evvel çıkarılması yolunda gayret sarf etmişler ve Millet Meclisi Başkanlığı nezdinde de teşebbüslerde bulunmuşlardır.

Ancak, demokratik memleketlerde iki meclisin birbirlerine karşı mecbur oldukları, hürmet saygı ve bağlılık sebebiyle ve yasama görevini paylaşan Meclislerin karşılıklı münasebetleri bakımından, elbette ki, biz bu Teşkilât Kanununun niçin çıkmadığını, çıkmıyacağının sebebi sormak gibi her hangi bir şey söylemeye mezun değiliz ve kendimizi buna da yetkili göremeyiz. Biz de böyle bir gelenek kurmak istiyoruz.

Ama, gönül isterdi ki, 6 aydan fazla bir zamandan beri Millet Meclisinde teklif edilmiş olan teşkilât kanunu çıksaydı daha iyi olurdu.

Zaten demokratik memleketlerde yasama organları birbirine karşı beşeri münasebetlerde gayet dikkatli olurlar. Öyle ki, Meclislerin birbirine karşı olan hürmet duyguları o dereceye varmış ki, birisine aidolan kadro veya bütçe meseleleri diğer Mecliste müzakere mevzuu edilmeden kabul edilir. Biz de bu ananeyi kurmaya mecburuz.

Bizim, Millet Meclisine tevdi ettiğimiz C. Senatosu Teşkilât Kanun tasarısı Bütçe Komisyonunda henüz görüşülmeye başlanmamıştır. Ancak alt bir komisyonun tetkikinden anlıyoruz ki, şöyle bir teşkilât kurulmak istenmektedir : Cumhuriyet Senatosu Başkanına bağlı bir Özel Kalemle, bir Genel Sekreterlik; Millet Meclisi

Başkanına bağlı bir Özel Kalemle, bir Genel Sekreterlik ve bir Evrak Müdürlüğü teklif edilmiş bulunmaktadır. Bunun dışında teşriî bir organda bulunması gereken Kanunlar Müdürlüğü, Nizamnâme Müdürlüğü, Muhasebe ve Levazım Müdürlüğü gibi birçok daireler, Anayasaların hiçbirinde mevzuatın ve âmme hukukunda yer alan ve teşkilâtı mümkün dahi farzedilmeyen bir organa bağlanmaktadır. Bu organ da Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Cumhuriyet Senatosunun bütün teşriî faaliyetini organize edecek ve yerine getirecek olan bütün teşkilât T. B. M. Meclisine bağlanacak bir şekilde görülmektedir. Halbuki ben değmadan, çoğumuz doğmadan Meclisi Mebusan ve Meclisi Âyan dahi bu işi halletmiş bulunuyoruk. Şimdi size bunları teker teker, fazla zamanınızı almakla beraber, arz edeceğim. Mesele tartışmalı ve önemli olduğu için arz etmek mecburiyetindeyim.

İlk Anayasamızın 42 nci maddesi Meclisi umumiyi iki meclise ayırmıştı. Pek sık olarak bir araya gelmezler, ancak merasimlerde bir araya gelirlerdi. Sayısı ilk defa 26, sonra 52 yi bulan Âyanda Genel Sekreter, Kanunlar Müdürlüğü, Zabıtlar Müdürlüğü, Hâfız Kütüp, Kütüphane Müdürlüğü, hattâ polis komiserine kadar Meclisi Âyan bütün teşkilâtı ile baş başına müstakil idi ve Meclisi Âyana bağlı idi.

Meclisi Âyan nizamnamesinin 2 nci faslı teşkilâtı şu şekilde derpiş etmiş idi. «Başkâtiplik, Kavanin Müdürlüğü, Zabıt Müdürlüğü, Zabıt Kâtipliği - ayrı ayrı kâroları maaşları ve bütçesi ile, veznesi ile tamamen müstakil bir teşkilâta sahip ve müstakil bir teşkilâtla teşriî faaliyet yürüten bir Âyan Meclisi - aynı şekilde müstakil bir teşkilât ve kadroya sahip Meclisi Mebusan ve Muhasebe Müdürlüğü, Hâfız Kütüphane, müzellit, hademeler, odacılar, Müdürlükler, mümeyyizlikler ve bunların ayrı ayrı maaşları, Meclisi Mebusanda da aynı şekilde veriliyordu. Zabıt ve Evrak Müdürü başkâtip, zabıt ve evrak müdürleri, matbaa idare, muhasebe kalemleri gibi Meclisi Mebusanın bütün teşkilâtı ayrı, Meclisi Âyanın da teşkilâtı ve bütçeleri ayrı idi. Meclisi Âyan Başkâtibi ki, «bizim şimdiki Genelkâtipdir,» vardı. İsmail Müştak Beyin maaşı da dâhil hepsi, Zabıt kalemi, Zabıt kâtibi, evrak kalemi Hâfız kütüp v. s. maaşları ve bütçeleri hepsi ayrı ayrı idi. Bütün demokratik memleketlerin

hepsinde de bu şekilde ayrı ayrı olarak iki Meclien teşkilâtları ayrılmış bulunmaktadır.

Biz de zannediyoruz ki, bir miktar tasarruf edebilir miyiz? Akla gelen ve en çok mâkul zannedilen noktaî nazar, acaba iki Meclisin teşkilâtını bir araya toplarsak bir tasarruf temin edebilir miyiz? Bilmem hatırlar mısınız; ilk Koalisyon Hükümeti kurulduğu zaman küçük bir otomobilin Başbakanı verileceği ifade edildiği zaman, âmme efkârında en ufak bir akis gördü ve ciddi bir şekilde telâkki edildi mi? Memlekette bâzı mevzularda yeni organlar kurulduğu zaman, ona yapılacak masraflar bakımından ileri sürülecek noktaî nazırlar pek te rağbet görmemektedir. Masrafların artışı olup olmayacağı da biliniyor.

Ben ve çoğumuz daha doğmadığımız zaman, bu mesele Meclisi Mebusan ile Meclisi Âyan arasında münakaşa edilmiş ve karara bağlanmıştı. O zaman bu tasarruf meselesi de görüşülmüş ve ayrı ayrı teşkilât yapılmasının daha uygun ve faydalı olacağına karar verilmiştir. Anayasa ve âmme hukuku iki Meclisi birbirinden ayırmaktadır. Bunların teşkilâtlarını da birbirinden ayırmak mecburiyetindeyiz. Bu bakımdan Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi teşkilâtlarının ayrı ayrı olması âzandır. Bu Anayasa ve âmme hukuku icabıdır ve bütün dünya demokratik memleketlerinde çift meclislerde tatbik edilen usul icabıdır. Bu bakımdan teşkilât kanunu çıkın veya çıkmasın, Cumhuriyet Senatosu İctüzüğünü kendi teşkilâtının, muasır medeniyet seviyesi içinde demokratik memleketler çift Meclis sistemi gibi mütalâa eder ve kendi İctüzüğünü bu şekilde bağlarsa yerinde hareket edilmiş olur. Diğer Meclisinde her hangi bir şekilde yetkisi bağlanmamış olur.

Diğer bir nokta; içtüzükler beraber olsun. Yani Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu içtüzükleri beraber hazırlansın ve aralarında bir mubayenet olmasın.

Gönül arzu ederdi ve isterdi ki, iki Meclien içtüzükleri birbirine muvazi olsun. Fakat aynı olmasına imkân yoktur. İki Meclisin terekkep tarzı ayrı ayrıdır. Bizim Anayasamızın derpiş ettiği hükümlere nazaran içtüzüklerinin aynı olmasına imkân yoktur. Bir

Meclis Hükûmete güven oyu verir, diğeri vermez. Bir Meclis Hükûmete gensoru açar, diğeri Meclis Hükûmete gensoru açmaz.

Çift Meclisi kabul eden bütün memleketlerde bu var. İtalya'da iki Meclise de bu haklar tanınmıştır. Bizim Anayasamız bu hakları tanımadığı için, elbette ki, iki Meclisi İktüzüğü arasında fark olacaktır. Bu sebeple iki İktüzüğün birbirinin aynı olmasına imkân yoktur. Ama, bugün artık bütün dünyada hukuki telâkkiler, müesseseler o yolda kurulmuştur ki, İktüzükler birbirlerine benzemektedirler. Sırrı Uzunhasanoğlu arkadaşımızın da söyledikleri şekilde, Amerika'da, Fransa'da İtalya'da ve İsviçre'de İktüzükler, maddeler okunduğu zaman görülür ki, veya tetkik edildiği zaman anlaşılır ki, aşağı - yukarı müesseseler birbirlerinden pek az farklıdır. Esaslar kurulmuş olup teferruat kısımlarında bâzı aykırılıklar vardır. Bu farklılık bizimkilerde de olabilir. Bâzı noktalar zaten, kendiliğinden farklı olma durumundadır.

Bu bakımdan, Millet Meclisi İktüzüğü ile mutlak surette bir beraberlik ve muvazi bir durum temin etme mecburiyeti yoktur. Gönül bunun mümkün olmasını arzu eder. Fakat, bizim asıl vazifemiz, işimizi en iyi şekilde görebilmektir.

Bu mevzua sık sık iltica ediyorum ama, Meclisi Mebusan ve Meclisi Âyanda da İktüzüğü beraber yapalım demişler, biraz evvel arz ettiğim sebeplerden dolayı farklı olması icabettiği, daha o zamandan ifade ve beyan edilmiştir. Nitekim İktüzüklerde benziyen ve benzemiyen hükümler vardı. Bizim İktüzüklerimizde de aynı husus varidolacak, benziyen ve birbirlerine benzemiyen hükümler ihtiva edecektir. Ve bu da tabiidir.

Arz ettiğim bu hususlar ile şu ciheti ifade etmek istiyorum ki; İktüzüğümüzü görüşebiliriz. Ve aynı şekilde çıkarabiliriz.

Bu mülâhaza'ardan sonra hazırlanmış olan metnin üzerinde de nazizane noktai nazarımı arz etmek isterim.

Evveleminde, usul bakımından, yani şekil ve çatı bakımından bir şey ifade etmek isterim: Tasarı «Kuruluş» diye başlamaktadır. «Kuruluş» yalnız İtalyan İktüzüğünde vardır. Bu

«Kuruluş» tan komisyon neyi kasdetmektedir? Cumhuriyet Senatosunun kuruluşunu mu? Bu mümkün değildir, zira Cumhuriyet Senatosunun kuruluşu Anayasada tesbit edilmiştir. Buradaki «Kuruluş» neyin kuruluşudur, bunu izah ederlerse bizi bahtiyar ederler.

Tekrar ifade edeyim ki, «Kuruluş» yalnız İtalyan İktüzüğünde vardır. Başka hiçbir yerde yoktur. Bizi bu yolda aydınlatırlarsa memnun oluruz.

Sonra yine «C. Senatosu» diye Anayasamızın derpiş ettiği sarih hüküm mevcuttur. Cumhuriyet Senatosu tâbirinin de, bizim tasarımmın 161 nci maddesinde «Senato» tâbirinin «C. Senatosu» olarak derpiş edildiği zikredilmektedir. Komisyonadaki kıymetli arkadaşlarımız son kanun tekniği bakımından meseleyi ele almışlardır. Gerçekten de bilhassa Amerika'da hem kanun tekniğinde, hem de andlaşmalarda mefhumlar önceden tarif edilmektedir. Şundan şu, şundan şu anlaşılmaktadır diye bizim komisyonunuz da Cumhuriyet Senatosundan «Senato» olarak bahsedeceklerini, Cumhuriyet Senatosu üyelerinden de «Senatör» olarak bahsedeceklerini derpiş etmektedirler. Ben, Cumhuriyet Senatosu tâbiri yerine «Senato» tâbirinin maddede geçmesine tarafdar değilim. Her şeyden önce şunu ifade edeyim ki, esasen birçok maddelerde de geçecektir, eğer komisyon katılır ve kabul ederse «Senato» tâbirinin yerine «Cumhuriyet Senatosu» tâbirini koyalım, o zaman gerçek ifadesini bulmuş olur ve metin de bu suretle düzeltilmiş bulunur. Gerçek ifadesini Senato olarak almamıza imkân yoktur. Eğer bunu İtalya İktüzüğünden almışlarsa oradaki müessesenin izafe ettiği isim Senator'dur. Bizde ise gerçek isim Cumhuriyet Senatosudur. O halde Cumhuriyet Senatosu olarak alalım ve bunu metinlere geçirelim. Ayrıca «C. Senatosu üyesi» yerine «Senatör» kullanılabilir. Esasen Anayasamızda bunu yasaklanmış değildir. Nasılkı milletvekili, Millet Meclisi Üyesi, mebus denilebiliyorsa, senator tâbiri de kullanılabilir.

Temsileiler Meclisinde Cumhuriyet Senatosunun kuruluş maddeleri görüşüldüğü sırada, metin, «Cumhuriyet Meclisi» tâbirini ihtiva ediyordu. O zaman, Temsilciler Meclisi Üyesi Sayın Sukûfe Ekitler ve 35 arkadaş bir tahrir verdik. Bunda benim de imzam vardı. Bu tahrirle

«Cumhuriyet Meclisi» tâbiri yerine, «Cumhuriyet Senatosu» tâbirinin kullanılmasını istedik. O zaman, komisyon sözcüsü Turan Güneş'e, Cumhuriyet Senatosu üyesi tâbiriyle birlikte «Senatör» tâbirinin de kullanılabileceğini ifade etmiş ve 18.4.1961 tarihinde «Senatör» tâbirini de kullanmışım. O zaman kullandığım tâbiri, elbette şimdi de müdafaa edeceğim. Ben o zaman şöyle demişim; Millet Meclisi üyeleri tek kelimeyle ifade ediliyor, mebus deniliyor. Cumhuriyet Meclisi âzası Sayın Turan Güneş ki; komisyon sözcüsü idi, Cumhuriyet Meclisi âzası yerine senatör Turan Güneş demek daha yerinde olmayacak mıdır? Bunu kendisinden sormuştum. Komisyon sözcüsü, o zaman senatör tâbirinin Anayasaya aykırı olacağı yolunda ifadede bulunmamıştı. Anayasada senatör tâbiri kullanılmaz diye bir hüküm yoktur. Binaenaleyh, senatör tâbiri kullanılabilir, Cumhuriyet Senatosu üyesi de kullanılabilir. Ama Senato tâbiri kullanılamaz. Anayasanın dersh ettiği bir şey üzerinde bizim tasarruf hakkımız olmasa gerektir.

Tüzük tasarısında geçen hususları şöyle başlıklar altında özetlemeye çalışacağım, esas haklar ve hürriyetler bakımından noktaî nazarımı arz edeceğim. Meselâ söz hürriyetine ait hükümler, demokrasimize uygun olmayan hükümler, tatbikata tezat teşkil eden hükümler, tatbiki güç hükümler, fazla madde ve hükümleri, denetleme ve murakabe ile ilgili hükümler, müzakerenin sevk ve idaresi ile ilgili hükümler olmak üzere sırası geldiği zaman hepsini arz edeceğim, yine tümünü ilgilendiren hususlardan noksan kalan, eski İçtüzükte mevcud olup da bu içtüzükte mevcudolmayan hususları da belirteceğim.

Bizim Anayasamızın 85 nci maddesi, siyasi parti gruplarını ve siyasi grupları yasama görevlerinin yerine getirilmesinde, önemle ele almıştır. Demokratik hayatımız içinde de, bunun zaruri olduğu esasen geçmiş tatbikatla da görülmüştür. Şimdi görüyoruz ki, tasarının 14 nci maddesindeki, gruplarla ilgili hükümden başka tasarıda siyasi gruplarla ilgili hüküm yoktur. Demokratik memleketlerin içtüzüklerinde siyasi gruplarla ilgili birçok maddeler ve hükümler bulunduğu halde, bizim İçtüzük tasarısında bu noksandır. Meselâ; şöyle bir hüküm konmaz mıydı? Cumhuriyet Senatosu yenilendiği zaman,

yahut Cumhuriyet Senatosunda yeni bir siyasi grup, parti grubu veya siyasi grup teşekkül ettiği zaman veyahut senenin teşriî faaliyete başlangıcı sırasında siyasi gruplara, ilkelerini ve türlerini Senatoya açıklamak fırsatını vermek yolunda hükümler, grupların divanlarının muayyen müddetlerde teşkilini ve Senato Başkanlığına bildirmelerine dair hükümler koymak, İtalya, Fransa ve İsviçre'de olduğu gibi demokratik hükümler koymak yerinde olurdu.

İçtüzüğün 163 ncü maddesinde; 50 kişilik imza olmadıkça İçtüzükte tadilat yapılamaz deniyor. Bu, Anayasa ile bağdaşmayan sert bir hükümdür. Değiştirilmesi güç olan Anayasalara bu hükümleri koymak doğru olmaz. Çünkü değiştirilmesi de çok güç olan şeylerdir. Bizim Anayasamız da kolay kolay değişmiyen bir Anayasa olduğuna göre acaba İçtüzüğe de değişmesin mülâhazasıyla hareket ederek mi bu hükmü koymuşlardır. Her hangi bir milletvekili veyahut senatör bir tek imza ile kanun teklifi yapacak ve bu şekilde hareket edecek ama İçtüzüğün değiştirilmesini istiyemiyecek ve elli imza toplamak mecburiyetinde kalacaktır. Yani sert anayasalar, değiştirilmesi güç anayasalara denir. sert anayasalar görüldü kolay kolay ihlâl ve ihmal edildi. Yumuşak anayasalar görüldü payidar kalabildi. Mesele sertlik ve değişmezlik için atfedilen şartta değildir. Bu bakımdan sert bir içtüzük tipi vermiş olacağız. İçtüzüğün değişmesi teklifi için 50 senatör bir araya gelecek. Bunu ben, Anayasa ile bağdaşmaz bir şekilde görürüm.

Diğer bir husus, soruların tek imzalı olacağı kayıdır. Gerçi bu kayıt birçok memleketlerin içtüzüğünde vardır. Ama bizim içtimai ve teşriî hayatımız bu kayıtlamaya elverişli değildir. Aynı bölgenin senatör veya milletvekillerinden biri tek imzalı bir soru önergesi verdiği zaman daha az faydalı olur. Halbuki o bölgenin milletvekilleri veya senatörleri 2-3 imzalı bir soru önergesi verdikleri zaman daha faydalı olurlar. Tek imzanın pratik hiçbir faydası da yoktur. Bu yola hiç gitmeyelim. Ve kayıtlayıcı hüküm koymayalım. Bunu da ben, hakların istimali bakımından yerinde görmem.

Eski İçtüzüğümüzün 137 nci maddesinde; konuşmalar bittikten sonra milletvekilleri, bizim beyanımıza göre Senatörler niçin bir mevzuun lehinde ve aleyhinde kırmızı veyahut beyaz oy ve-

receklerini gayet veciz bir surette ifade etmek için söz hakkına sahiptirler. Tümü üzerinde konuşacak, lehinde konuşacak, aleyhinde konuşacak, ayrıca bütün bunlar bittikten sonra oylamaya geçilmeden önce, niçin kırmızı oy vereceğim, niçin beyaz oy vereceğim diye gayet veciz bir surette ifade edebilmelidirler. Ayrıca bunun için eski İçtüzükte söz istemek hakkı vardı fakat bunu da yeni İçtüzüğümüze almamış bulunuyoruz. Eski İçtüzükte mevcudolan ve sayın üyelere bir hak bahşeden bu müessesenin kaldırılması yerinde olmasa gerektir. Bunun da bir madde ile ilavesini gerekli bulmaktayım.

Tasarının 85 neı maddesinde; yazılı olmayan konuşmaların zamanla tahdit edilebileceğini ve bu hususun da Riyaset Divanı tarafından takdir edileceğini derpiş etmiş bulunuyorlar. Yazılı konuşma şu kadar olsun, üyeler de bunu teklif edebilsin diye üyelerin hakkını Riyaset Divanına bırakmaya hakkımız yoktur. Üyelerin bu haklarını almamız yerinde bir hareket olmasa gerektir. Onun için bu hakkı da Tüzüğe geçirmek mecburiyetindeyiz.

Genel görüşmede 6 sayın üye konuşmadan Hükümete söz verilmeyeceği derpiş edilmiş bulunmaktadır. Sayın Komisyon daha evvel hazırladığı İçtüzükte tesbit ettiği daha demokratik olan müesseseyi getirmemiştir. Hatırlarsınız, işsizlik mevzuunda genel görüşme yapıldığı sırada, sayın Âmil Artus konuşmak istemiş, fakat Riyaset, «Hükümetin söz istediğini, ancak Hükümet isterse konuşabileceğini» ifade etmişti. Bu hâdiseden sonra İçtüzükte tekrar yapılan değişiklikle ancak altı sayın üye konuştuğundan sonra Hükümete söz verilebileceği derpiş edilmektedir. Bir şeye dikkat edeceğiz. «Kıralın hakkını kırala, Sezar'ın hakkını Sezar'a vereceğiz.» Hükümeti de haklarından mahrum etmeye hakkımız yoktur. Bir taraftan iera organının çalışabilmesini ve organ olarak haklarına sahipolması, bir taraftan yasama üyelerinin haklarına sahipolması temin edilmelidir. Genel görüşmede Hükümet söz istiyebilir. Ama Hükümet üyelerinin hepsinin üst üste söz istemesi yolundaki bir usulü önleyebilirler. Fakat altı üye konuştuğundan sonra ancak Hükümet söz alabilecektir diye bir kayıt koymaya hakkımız yoktur. Ve bu, demokratik hiçbir memleketin tüzüğünde mevcut değildir. Bu hakkın suiistimal edilmemesi için

bir kayıt konabilir. Hükümet adına bir kişi konuşur. Fakat iki, üç sayın üye konuşmadıkça hükümet tekrar konuşamaz denir, bir kişi konuşur denebilir. Onun için Hükümetin elini kolunu bağlamaya hakkımız yoktur.

Yine aynı birleşimde bir üyenin iki sözlü sorusu bulunamayacağı hakkında bir hüküm konulmuştur. Bu hüküm de İtalya İçtüzüğünden alınmış ve bize aktarılmıştır, böyle bir hükmü buraya almaya lüzum yoktur. Denilebilir ki, sayın üyelere birçoğu sözlü soru verebilir vereceklerdir. Nitekim İzmir Senatörlerinden bir arkadaşımızın beş altı sorusunun gündemde yer alması gibi. Bunlar istisnai hallerdir. Bir istisna umumî kaideyi bozamaz. Bu hususu da içtüzükte dondurmamalı da tatbikata bırakalım. Riyaset Divanları bunu tanzim eder. Riyaset Divanları gündemleri tanzim ederken mümkün olduğu kadar bunu da idare eder.

Yine 86 neı maddeye uygun olarak getiriyorlar ve diyorlar ki; Karma Bütçe Komisyonu raporundan iki gün sonra bütçe Heyeti Umumiyyede görüşülür. İki gün tetkik için çok azdır. Bu kaydı da içtüzükte dondurmamalı, bunu da çıkaralım, serbest bırakalım. Bu münasip bir müddet içinde tetkik edebilir. Zannedersem, Sayın Uzunhasanoğlu temas ettiler Komisyonların gizli oturumunda kanun tasarı ve teklif sahiplerinin bulunmalarının komisyonun reyine bırakılması yerinde değildir. Eski İçtüzükte üyelere bahşedilen bu hakkın daha demokratik olması lâzımgelen yeni İçtüzükte esirgenmesi de yerinde değildir. Bu hükmü kaldırmak daha yerinde olur.

İçtüzüğün 10 neı maddesinde Başkanvekillerinin statüsü yeniden tanzim olunmaktadır. Her şeyden evvel bir hususu ifade edeyim ki, Cumhuriyet Senatosunun Başkanlık Divanı ile kıymetli başkan arasında, her türlü öğmenin üstünde bir anlaşma ve bir çalışma zihniyeti mevcuttur.

Bunu ifade ettikten sonra arz edeyim ki, Sayın Komisyonun getirdiği hüküm, demokratik olmayan ve Cumhuriyet Senatosu Başkanvekillerinin hukuki durumlarını değiştirir şekildedir.

Eski İçtüzükte de Başkanvekilleri; başkanın gaybubeti halinde başkanın bütün yetkilerini haizdi. Komisyonun getirdiği şekil ise;

Başkanvekilleri; başkanın verdiği vazifeyi yapar, başkanın yardımcıları durumuna sokan bir statü şeklinde tanzim etmiştir. Bu bir memuriyet statüsüdür ve doğru değildir, eski İttüzüğün 204 nci maddesi gereğince, başkan bulunmadığı takdirde onun bütün yetkilerine ahih olan başkanvekillerini, şimdiki statü ile başkan yardımcılarını başkanın verebileceği işleri yapar bir yardımcı durumuna getirmektedirler ki, bu ancak «Başkan görevlisi» tâbiri bulunan Amerika'da vardır. Dünyanın başka hiçbir memleketinde yoktur. Eski İttüzüğün 204 nci maddesindeki metinde olduğu şekilde kabulüne iltihak ederlerse yerine olur zannediyorum.

Yine Uzunhasanoğlu da temas ettiler; müşterek toplantıya katılıp katılmama yolunda Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun karar verebileceği ve bu karara sayın üyelerin uyma mükellefiyeti Anayasa ile pek bağdaşmaz. Bu demokratik bir şekil olamaz. Bir üyeyi bir teşriî hizmetin dışında da olsa, demin arz ettiğim, «kararları vermek üzere çağırılan bir birleşik toplantıda bulunamaz» yolunda onu ihtar etmeye hakkımız yoktur. Giderse her hangi bir şekilde «niçin gittin» diye tedibetmek değil, hattâ sitemde bulunmaya bile hakkımız yoktur. Bu noktada elbetteki ileri gelenekler kuracağız. Birleşik toplantının gündemleri, Cumhuriyet Senatosu Başkan veya Başkanlık Divanı, Millet Meclisi Başkan veya Başkanlık Divanlarının münasip mutabakatleri üzerine tanzim edilir ve birleşik toplantılara Cumhuriyet Senatosu Başkanının daveti üzerine sayın üyeler gider.

Öyle gelenekler kuruyoruz ki, mümkünse, birleşik toplantıları tanzim eden İttüzük, birleşik toplantılara katılma mükellefiyetini kendi üyelerine tahvil etmesin, tatbiki mümkün olacak şekilde olsun aksi halde demokratik olarak mütalâa olunamaz.

Bundan başka bâzı zühuller de olmuştur. Tasarıda ivedilik ile öncelik birbirine karıştırılmıştır. İvedilik şudur; kanunlar iki defa görüşülür, ivedilik bir defa görüşülmesi mevzuudur. Öncelik ise gündemde mevut sıranın aşağısında olan her hangi bir hususu, maddeyi öne alabilmektir. 45 nci maddede deniyor ki, evvelâ ivedilik kararı sonra öncelik kararı alınır. Hayır.

Evvelâ öncelik sonra ivedilik kararı alınır. Hem ivedilik hem öncelik kararı almaya bazan hiç lüzum yoktur. Bazan gündemdedir. İkinci defa görüşülmesi istenmez. Bu takdirde sadece ivedilik kararı alınır. Fakat gündemde sırası olmayan bir şey için ayrıca öncelik kararı almaya lüzum da yoktur. Bu bakımdan zannediyorum bir zühul olmuştur. Değilse bu şekilde düzeltilmesi icabeder kanaatindeyim. Aynı şekilde birleşimler içinde bu şekilde zühul olan hükümler mevcuttur. Ve bir de tatbiki güç olarak, yoklamanın deftere imza şekli yolu tutulmuştur. Bunun hem tatbiki güçtür, hem de yeni bir usuldür. Yoklamanın eski şekilde yapılması daha pratik bir yoldur.

Yine Uzunhasanoğlu ifade etti; Anayasa derpiş etmektedir. «Başkan oy kullanmaz.» Kim? Cumhuriyet Senatosu Başkanı oy kullanamaz. Onu burada ayıracağız. Görüşmeler sırasında Başkan aynı zamanda Reisvekillerinden biri olabilir. Bu takdirde oyunu kullanabilecektir. Buna hakkı vardır. Anayasa, Reisvekillerinin oy kullanma haklarını nezetmiş değildir. Yalnız Başkan kullanamaz. Reisvekilleri ne şekilde kullanacak? Eski İttüzük bunu katî ve sarîh olarak ifade etmiştir. Reyin kullanılması; rey muamelesi bittikten sonra reyini kullanabilir. Açık oylama meselesinin dışında reyini kullanmak isterse müsavat halinde, reyî tercih eden hükümler tasarıda vazih değildir. Başkanvekillerinin kullanamayacağı yolunda, ama başkanın kullanacağı şekilde anlaşılmaktadır. Bunun vazih hale gelmesi yerinde olur.

Sayın üyelerin izinsiz ve özürsüz Cumhuriyet Senatosuna devam etmemesi halinde tahsisatlarının kesileceği yolunda da hükümler konulmuş bulunmaktadır. Bunun tatbiki hem güçtür, hem de bu şekildeki hükümler yerinde olmasa gerektir. Devam mecburiyetini Cumhuriyet Senatosu üyelerinin olgunluğuna, idrakine ve vazife duygularına bırakacağız. Ve bu duygu ve endişelerin para kesilmesinden daha müessir olacağı kanaatindeyim. Bu bakımdan tahsisat kesilmesi yolundaki hükümlerin, kravatla gelme kaydı gibi pek de Cumhuriyet Senatosunun ağır başlılığıyla telifi mümkün olmayan hükümler meyânında görüyorum.

Senatoya katılan her üye katıldığı gün şu şu vesikaları Cumhuriyet Senatosu Divanına vermesi mecburiyeti gibi tatbiki mümkün olmayan

maddeler konuyor. Üye Senato'ya ilk geldiği gün şu şu vesikaları verecektir. Bunu bu şekilde döndürmeyalım arkadaşlar. Bu hükümler yerinde değildir. Müsaade ederseniz devrenin başlamasından itibaren bir haftalık bir müddeti olsun ve o zaman zarfında o vesikaları getirsin. Aksi takdirde bu madde işleyemez. Üye bir ay veya bir sene sonra istenen vesikaları getirebilir, ama, tatbiki mümkün bir mehil koyarsak bu sistem işleyebilir. Aksi olursa bunun hiçbir faydası da olmaz.

Sonra, komisyonların Genel Kurulda bir çoğunlukla bulunması mecburiyeti konuluyor. Komisyonlar, meselâ şu komisyon, bu komisyon herhangi bir mevzu görüşülürken komisyon üyelerinin çoğunluğu bulunacaktır. Komisyon on kişi ise altısı her halde bulunacaktır. Şimdiye kadar böyle bir mükellefiyet hiçbir zaman komisyona tahmil edilmemiştir, tatbiki güç işlerdir, kolay kolay yürütülemez şekilde getirilmiştir, meselâ şimdi bile muhterem komisyon çoğunluğu gösterememektedir, komisyon karşımızda üç kişidir, işin başında bile komisyon çoğunluğunu bulamıyoruz. (Heyeti Umumiye'de bile kaç kişi var, sesleri) Bu bakımdan tatbiki mümkün olan hükümler getirilirse daha yerinde olur. Fazla olan hükümler de var.

Meselâ; Anayasa derpiş etmiş. Kanunların şu şekilde gelmesi hususundaki hükümleri. Bunları tekrar İktüzüğün meselâ 68, 78, 114 ve 130 nu maddelerinde derpiş etmeye lüzum yoktur. Diyor ki; «yasama dokunulmazlığı görüşülürken görüşmeler açık olacaktır» görüşmeler zaten prensibolarak açıktır. Bunu ayrıca zikretmeye ne lüzum vardır? Zaten görüşmeler açıktır, istisna olan gizlilik. Gizlilik de kayda ve şarta bağlıdır. Bu kayıt ve şartları yerine getirince, bu hükmü koyarsak gizli olmuş olacaktır. Niçin bu hükümleri koyuyoruz. Zaten mevcut bir sıra vardır. Sıra hususunda tekrar ayrı hükümler koymaya lüzum ve ihtiyaç yoktur.

Eksik hükümlere gelince, Cumhuriyet Senatosuna bir madde Millet Meclisinden gelmiş, görüşüldüğü sırada Millet Meclisi yenilense veya feshedilse maddenin âkibeti ne olacaktır. Bu yolda hiçbir hüküm yok. Madde Millet Meclisinden geçmiş, kabul, ret veya değiştirilerek Cumhuriyet Senatosuna gönderilmiş, Cumhuriyet Senatosunun komisyonlarında veya komisyon umumi

heyetinde görüşüldüğü sırada, Millet Meclisi feshi veya yenileme kararı verdi... Âkibeti ne olacak? Şekli ne olacak? Cumhuriyet Senatosu bir karar verebilecek mi?

İzinsiz ve özürsüz olarak muayyen bir müddet Cumhuriyet Senatosu toplantılarına katılmayan üyelerin üyeliği düşecektir. Anayasa bunu tesbit etmiştir.

Bu talep nereden gelecektir, görüşmeler nasıl olacaktır?. Bu hususta hiçbir hüküm yoktur. Bu; teşriî faaliyet için en ağır bir hükümdür.

İzinsiz ve özürsüz olarak muayyen bir müddet devam etmeyen üyenin üyeliği düşecektir, bu düşme kararı nasıl verilecektir? Buna bir komisyon mu karar verecektir? Bunu kim talebedecektir? Anayasada tesbit edilen bu düşmeyi kimler istiyecektir? Muamele nasıl olacaktır? Karar nasıl verilecektir?

Bu yolda, hiçbir hüküm getirmiş değildirler. Araştırma komisyonlarının raporlarına kadar olan hükümler iyi. Ama Araştırma Komisyonu raporunu verdikten sonra ne olacaktır? Cumhuriyet Senatosunda yapılan görüşme nasıl yapılacaktır? Buna dair hiçbir hüküm yok. Cumhuriyet Senatosu binasında veya kısımlarında milletvekilleri tarafından bir suç işlendiği takdirde Senato Başkanlığı tarafından ne gibi bir muamele yapılacağı yolunda da hiçbir hüküm yok. Buna dair eski İktüzükte hüküm vardı. Diğer memleket iktüzüklerinde de vardır. «Derhal Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tarafından Millet Meclisi Başkanlığına tevdi edilir, şu şu muameleler yapılır...» denirdi. Bu hükümler alınmış değildir. Hükümetlerin iç veya dış politikası ile ilgili izahat vermeleri, yasama organları huzurunda demokratik memleketlerde teşriî faaliyeti kolaylaştırmak ve icrayı denetleme bakımından, önemle üzerinde durulan bir mesele ve bir müessese olduğu halde, bizim İktüzük Komisyonumuz her nedense, bu hususa hiç dokunmamış ve böyle bir hüküm getirmemiştir.

C. Senatosu üyelerinin, Hükümetin muayyen zamanlarda iç ve dış politika mevzularında izahat vermesini derpiş eden bir hüküm ve önerge verme hakları olmalıdır.

Eski tüzükte bu hüküm yoktur, fakat tatbikat zorlamıştır. Eski İktüzüğün hiçbir maddesinde olmamakla beraber 119 numaralı not tatbikatta yer bulmuştur.

Hükümet iç ve dış politika hakkında kendiliğinden izahat verirse muhalefet gruplarına söz verir idi. Buradaki espri şu; «Hükümet iç ve dış politikada kendisi izahat verirse» bundan ne anlaşılır? Hükümet münasip zamanı bulacak, kendisi için en iyi zamanı getirecek, izahat verecek. O zaman muhalefet gruplarına söz verme hakkı tanınacak. Fakat, bir üye bir önerge ile, Hükümeti iç ve dış politikada izaha davet eder ve Hükümet izahat verirse, o zaman üyelere ve gruplara söz verilmez idi. Çünkü, Hükümet hazırlıklı değildir. Ne yapacaktır?.. Kendisi konuşacaktır, üye ve gruplara söz hakkı tanınmayacaktır. Bu yolu iera kuvveti kendisine göre bir şekle işletmiştir. Tatbikattaki bu noksanlığı giderbilmek için üyeler Hükümeti iç ve dış politikada izaha davet inkânma bağlanmalıdır. Bu görüşmeler üzerinde muayyen bir şekil tesbit edilerek görüşmelerin yapılması hakkı tanınmalıdır. Ayrıca Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulundaki görüşmelerin Devlet Radyosundan verilmesi şekli de İktüzüğümüzde tesbit edilmeli ve buna ait hükümler getirilmelidir. Devlet Radyosu Cumhuriyet Senatosu görüşmelerini nasıl verir, hangi makamlar tarafından ne şekilde tanzim edilir ve ne müddetle verir? Bunu İktüzüğümüzle derpiş edebileceğimiz akla gelebilir. İktüzük ile ieranın bu şekildeki faaliyetleri tesbit edilebilir, mütalâa edilebilir mi? Benim noktai nazarıma göre olabilir. Tüzükle iktüzükleri birbirinden ayırmak mecburiyetindeyiz.

Tüzük; Hükümetin çıkardığı, Damıstayın tasvibettiği, kanunların tatbik şeklini gösteren, riayeti mecburi olan hükümlerdir.

İktüzükler, şekil ve muhteva bakımından kanun şeklindedir ve üçüncü şahısları ilgilendiren hükümleri muhtevidir. Nitekim bizim eski İktüzüğümüzde, meselâ Muvazenei Umumiye Kanununda bir sene hükmü aşırıyan hükümlerin konabileceğine dair hükümler vardır. Yani kanunların ne şekilde yapılacağına dair hükümler ieranın getirdiği tekliflere Meclis tahkikatlarında şahit dinleme gibi, hükümler encümenleri, çeşitli şekilde ilgilendiren hükümler, heyeti umumiye-leri ve üçüncü şahısları ilgilendiren hükümleri derpiş ediyordu. Zaten, Anayasamız meseleyi kökünden halletmiş bulunmaktadır. Anayasanın 149 ncu maddesine göre, Yargıtay, Damıstay, Yüksek Hâkmler Kurulu ve üniversiteler kendileriyle ilgili hükümler hakkında veyahut kanun-

ların veya iktüzüklerin Anayasaya mugayereti halinde, iptal dâvası açabiliyorlar. Kanunların, Anayasaya mugayeretini, yani kanunların Anayasaya uygun olup olmadığını denetliyen Anayasa Mahkemesi, iktüzüklerin de Anayasaya uygun olup olmadığını denetliyecektir. İktüzüklerin, kanunlar mertebesinde bir hüküm ifade ettiğini, Anayasa derpiş etmiş bulunmaktadır. Binaenaleyh, İktüzüğümüze, ieranın faaliyetleri sahasına giren sahaları, yani üçüncü şahısları ilgilendiren mevzuları derpiş eden hükümler koyabiliriz. Devlet Radyosunun müzakerelerimizi ne şekilde vereceği yolunu biz derpiş ve tesbit edebiliriz. Hükümet programının Cumhuriyet Senatosunda okunması ve üzerindeki müzakereler her ne kadar burada tatbik edilmiş ve bir gelenek kurulmuş ise de, bunların İktüzükte daha esash hükümlere bağlanması yerinde ve faydalı olur.

Riyaset makamını işgal eden başkanların müzakereleri nasıl idare edeceği, Cumhuriyet Senatosunun birleşimi açışını ve sevkü idaresini ve inzibati muamelelerin tatbikini başka memleketlerde olduğu gibi daha sarılı olarak almak ve bunları İktüzüğümüzde derpiş etmek yerinde olur. Cumhuriyet Senatosu komisyonları Heyeti Umumiyyede bulundukları sırada Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına haber vermek üzere Cumhuriyet Senatosunun memurlarından ve vekâlet memurlarından müzaheret görmeleri hükmünü İktüzüğe koymamız yerinde olur. Bu hususta komisyonların daha iyi çalışmalarını ve meseleye daha ciddi bir şekilde ilgi göstermelerini ve bu hususta gerek Cumhuriyet Senatosu memurlarından, gerek vekâletin yetkili mütechassıslarından, faydalanmamız için başka memleketlerin derpiş ettiği hükümler olarak, bizim de tesbit etmemiz faydalı olur. Hükümete açık oy isteme hakkını tanımamız, iera ve yasama organlarımızı karşılıklı münasebetleri bakımından faydalı olur. Hükümet de açık oy isteme hakkına sahibolmalıdır. Ayrıca, Cumhuriyet Senatosu üyelerine Millet Meclisinden gelen ve komisyonlarda görüşülmeğe olan tasarı ve tekliflerin, muayyen bir zaman geçtikten sonra Umumi Heyette görüşülmesi hakkı tanınmalıdır. Meselâ, bir kanun veya tasarı Cumhuriyet Senatosuna geliyor, komisyonlara gidiyor. Komisyonunda bir ay, iki ay kalacak. Bu arada Cumhuriyet Senatosu üyesi eli kolu bağlı

kalacaktır. Eski İktisat de, muayyen bir müddet geçtikten sonra, Umumi Heyette görüşme talebinde bulunmak, milletvekili ve senatöre verilen bir hak idi. Şimdi, bizim tasarıda bunu görmemekteyiz. Senatörlere bu hakkı tanımak yerinde olur. Maddeler üzerinde teknik daha birçok mâruzatım ve ricaların olacaktır. Bunları maddeler üzerindeki görüşmelere bırakıyorum. İktisadın tümü üzerindeki mülâhazaların bitmiştir. Ümit ve temenni ederim ki, çok mükemmel bir iktisat çıkar ve saygı değer Cumhuriyet Senatosunun faaliyetlerine ışık tutar, memleket

için hayırlı olur, hürmetlerimle. (Alkışlar)

SAMI KÜÇÜK (Tabii Üye) — Ekseriyet yok.

BAŞKAN — Sayın üyeler, İktisat tasarısının heyeti umumiyesi üzerinde daha 3 sayın üye söz almış bulunuyorlar. Hakikaten zaman oldukça geçmiş ve çoğunluğumuz da kalmamıştır. Bu sebeple 19.6.1962 Salı günü saat 15 te toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati : 17,00

6. — SORULAR VE CEVAPLAR

A — YAZILI SORULAR VE CEVAPLARI

1. — Cumhuriyet Senatosu Kastamonu Üyesi Nusret Tuna'nın, Kastamonu'nun Çatalzeytin, Bozkurt, İnebolu ve Cide ilçelerinin birinci veya ikinci bölge fındık sahasına ithal olunmasının mümkün olup olmadığına dair yazılı soru önergesi ve Tarım Bakanı Cavit Oral'ın cevabı (7/42)

Cumhuriyet Senatosu Yüksek Başkanlığına

Aşağıdaki sorunun Sayın Ziraat Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasına tavassutlarımıza derin saygılarımla rica ederim.

26.5.1962

C. Senatosu Kastamonu Üyesi
Nusret Tuna

Kastamonu'nun, Çatalzeytin, Bozkurt, İnebolu ve Cide ilçelerinde iyi evsafa fındık yetişmesinin mümkün olduğu, yapılan teerübelerden anlaşılmaktadır. Ormandan istifade imkânlarındandı mahrum bırakılan ve ziraat arazisi mahdud olan, bu ilçeler halkının büyük bir ekseriyeti ağıkla pençeşecek derecede sefalet içinde ve muhaceret halindedir. Fındık ziraatinin, âdeta bâzı bölgelerin inhisarına terk olunması dolayısıyla, Tarım Vekâleti bu bölge halkının elinden tutmamakta Ziraat Bankası da kredi açmamaktadır. Artan dünya nüfusuna müvazi olarak, fındık üretiminin de yükseleceği, istilâkinin mahdud

olduğu yolundaki cevabın tatminkâr bulunmadığı meydandadır.

Bu bölge halkının, asgari geçiminin sağlanmasına yardım etmek üzere, mahallinde tetkikat yaptırılarak, birinci veya ikinci bölge fındık sahasına ithal olunmasının mümkün olup olmadığının, köylüyü bu şekilde geçinebilir hale getirmenin, büyük şehirleri tazyik eden işsizliği, önleyecek yegâne müsbet tedbir sayılıp sayılmıyacağına?

T. C.

Tarım Bakanlığı

13.6.1962

Özel Kalem Müd. 704 - 41928

Sayı : 60

Konu : C. Senatosu Kastamonu üyesi Nusret Tuna'nın yazılı sorusu Hk.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

İlgi : 29.5.1962 tarih ve 817/1116-7/42 sayılı yazılarına C.

Cumhuriyet Senatosu Kastamonu Üyesi Nusret Tuna'nın Kastamonu'nun Çatalzeytin, Bozkurt, İnebolu ve Cide ilçelerinde fındık ziraatini teşvik ve bu bölgenin I ncı veya II ncı fındık bölgesine ithaline dair 26.5.1962 tarihli yazıları incelendi.

Bakanlığımızca Türkiye'nin fındıklık sahala-